

Öğretmenlerin Çocuklar İçin Felsefe (P4c) Yaklaşımına ve Kolaylaştırıcı Rollerine İlişkin Görüşleri

Teachers' Views on the Philosophy for Children (P4c) Approach and Its Facilitator Roles

Fatma AVCI 

Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü,
Eskişehir, Türkiye



ÖZ

Çocuklar için Felsefe (P4C) eğitimleri aldıktan sonra sınıflarında Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları yapmış öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımına ve kolaylaştırıcı rollerine ilişkin algılarının ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu araştırma, bir olgu bilim çalışmasıdır. Araştırmaya okul öncesi öğretmeni ve sınıf öğretmeni olmak üzere iki farklı branştan toplamda 15 öğretmen gönüllü olarak katılmıştır. Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarının tamamlanmasının ardından katılımcı öğretmenler ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve araştırmanın verileri bu görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Öğretmen görüşmelerinden elde edilen nitel veriler içerik analizi ile analiz edilerek araştırmanın bulguları ortaya koyulmuştur. Araştırmanın bulgularından katılımcı öğretmenlerin sınıflarında uyguladıkları Çocuklar için Felsefe yaklaşımı ile öğrencilerinin sorgulama, kendini ifade etme, düşüncesini savunma becerileri, farklı açılardan bakabilme, merak, özgüven gibi önemli beceri alanlarında ilerlemeler gözlemledikleri; öğretmenlik rolü ile kolaylaştırıcı rolünü karşılaştırdıklarında kolaylaştırıcı rolünü benimsemekte zorlandıkları ve öğretmen rolünden farklı buldukları sonuçlarına ulaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için felsefe, kolaylaştırıcı rolü, okul öncesi öğretmeni, sınıf öğretmeni

ABSTRACT

This research, which aims to reveal the perceptions of the teachers who have applied Philosophy for Children (P4C) in their classrooms after having Philosophy for Children (P4C) training, about the Philosophy for Children (P4C) approach and its facilitator role, is a phenomenological study. A total of 15 teachers from 2 different branches, including pre-school teachers and classroom teachers, participated in the research voluntarily. After the completion of the Philosophy for Children (P4C) practices, face-to-face interviews were held with the participating teachers and the data of the research emerged as a result of these interviews. The qualitative data obtained from the teacher interviews were analyzed with content analysis, and the findings of the research were revealed. According to the findings of the research, with the Philosophy for Children approach applied by the participating teachers in their classrooms, they observed progress in important skill areas such as questioning, self-expression, defending their thoughts, looking from different perspectives, curiosity, and self-confidence. When they compared the role of teacher with the role of facilitator, it was concluded that they had difficulty in adopting the role of facilitator and that they found it different from the role of teacher.

Keywords: Classroom teacher, facilitator role, philosophy for children, preschool teacher

Geliş Tarihi/Received: 26.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 11.04.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Fatma AVCI
E-mail: fatma.epo@gmail.com

Cite this article as: Avci, F. (2023). Teachers' views on the philosophy for children (P4c) approach and its facilitator roles. *Educational Academic Research*, 48(1), 1-13.



Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı, Lipman (2001) tarafından çocuklarla birlikte gerçekleştirilen sokratik sorgulamaları içeren felsefi sorgulamaların yapıldığı bir düşünme eğitimi yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Matthew Lipman ve Ann Sharp ile birlikte 1970'li yılların sonuna doğru Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımını geliştirmişler ve daha sonra bu isimle yaklaşımı düşünme eğitimi programı hâline getirmişlerdir. Ardından program kapsamında hikâyeler hazırlanmış ve bu hikâyeler deneysel bir araştırmada uygulanmış, olumlu sonuçlar alınmıştır. Bunun üzerine Lipman, meslektaş

Ann Margaret Sharp'la birlikte içeriğinde yüzlerce felsefi alıştırma bulunan öğretmenler için bir el kitabı hazırlamışlardır (Lipman, 2003). Lipman (2003, s. 200) el kitabında, Çocuklar için Felsefe derslerinin okullarda programlara alınmasında amaçlananın ilk Çağ'dan bu yana felsefecilerin ve felsefi akımların tanıtıldığı geleneksel felsefe dersleri olmadığını vurgulamaktadır. Lipman tüm bu hazırlık çalışmalarından sonra Çocuklar için Felsefe eğitiminin pedagojik yönünün üzerinde durarak ilk uygulamalı felsefe dersi denemesini beşinci sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmiştir. Lipman bu uygulamasında düşünme eğitimi programı kapsamında hazırlanan hikâyeleri çocuklarla birlikte okumuş ve hikâyelerden sonra oluşturulan sorular üzerinde çocuklar ile beraber tartışmıştır (Karakaya, 2006). Lipman çalışmalarıyla çocuklar için ilgi çekici ve ulaşılabilir, üzerinde düşünülmüş ve yeniden tasarlanmış bir felsefe programına işaret etmektedir. Bu yolla çocukların tıpkı filozoflar gibi sergiledikleri doğal meraklarından yola çıkarak gerçekleştirilen felsefi sorgulamaların çocuklar için olumlu düzeyde pek çok gelişimsel sonuçlarının olacağına inanmaktadır. Wittgenstein'a göre de (2005) felsefe öğretisi değil bir etkinliktir. Bu etkinlik ise soru sorma eylemiyle anılır. Felsefe tartışmalarını başlatan sorulardır. Bir kavramı ya da kavram öbeğini açıklamaya yönelik "nedir?"li sorular birer felsefe sorusudur ve felsefi sorgulamanın başlangıç noktasını oluştururlar (Uygur, 2001). "Özgürlük nedir?", "Adalet nedir?", "Doğru nedir?", "Bilgi nedir?" gibi üzerinde derinlemesine düşünmeye, çok yönlü bakış açıları üretmeye ve tartışmaya açık sorularda bu tür sorulardandır (Akkocaoğlu-Çayır, 2015). Çocuklara sorular sorarak veya kendi sorularını oluşturmalarını ve sormalarını destekleyerek tartışma ortamı yaratmanın temel amacı, çocuklara düşünmeyi ve tartışmayı öğretmektir (Gaspardatou & Kampeza, 2012).

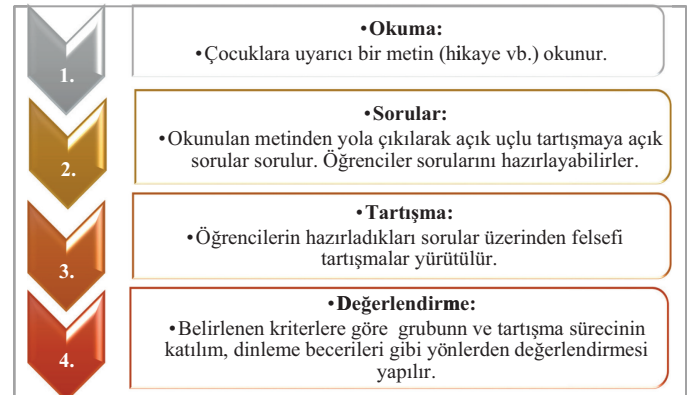
Çocuklar için Felsefe (P4C); uygun bir metinden, bir öyküden, bir resimden, bir videodan bir haberden ya da günlük yaşam deneyimlerinden hareket ederek çocukların diyalog kuralmaları, sorular sormaları, tartışmalar yoluyla kavramları inşa etmeleri ve okuduklarıyla kendi deneyimlerini birleştirerek değerlendirmeler yapmalarını konu alan (Direk, 2008), kendine özgü amaçları, uygulama aşamaları ve değerlendirme süreci olan bir yaklaşımdır (Akkocaoğlu-Çayır & Akkoyunlu, 2016). Çocuklar için Felsefe (P4C) eğitimi, insanın bilgiyi yapılandırma yönüyle yapılandırmacı yaklaşımın olduğu kadar aynı zamanda Sokratik sorgulama süreçlerini de eğitim hedefleri içerisinde barındırmaktadır (Golding, 2007). Çocuklar, bu sorgulama süresince birbirleri ile aktif olarak tartışma içerisinde olmakta ve oluşturulan bu tartışma çemberi ile aktif dinleme, düşünme, fikir üretme, sorular sorma, sorulara cevaplar verme ve değerlendirme yaparak grup ile iletişime geçmektedirler. Doğal olarak gerçekleşen bu öğrenme ortamının soruları, kendiliğinden, öğrenciler tarafından ortaya atılabilir. Eğitim boyunca çocuklar daha derin ve detaylı bir şekilde nasıl düşünebileceklerini keşfederler ve nasıl daha etkili sorular sorabileceklerinin farkına varırlar, tüm bu süreçler sonucunda sorgulama becerilerini de geliştirebilirler (Taş, 2017). Oluşturulan tartışma çemberleri boyunca çocuklarda felsefi bir bakış açısı geliştirdiği gibi aynı zamanda çocukların bilgiyi düzenleme, değerlendirme yapma, sorular sorabilme, neden-sonuç ilişkisi kurma, karşılaştırma, eleştirme, anlama, çıkarımlama, anlamlar arası bağlantılar kurma ve anlamlar oluşturma gibi düşünme becerilerinin gelişimi sağlanabilmektedir (Fisher, 2005). Alan yazında yer alan araştırmalarda; çocukların dikkat, akıl yürütme, değerlendirme, empati kurma, anlayarak dinleme, mantıksal çıkarımlarda bulunma gibi

becerilerinin yürütülen felsefi sorgulamalar ile olumlu gelişim gösterdiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Colwell & Lindsey, 2003; McCall, 2017).

Lipman tarafından kurulan Çocuklar için Felsefeyi Geliştirme Enstitüsü (Institute for the Advancement of Philosophy for Children) erken çocukluk döneminden itibaren çocuklara, Çocuklar için Felsefe yaklaşımı kullanılarak eğitim programlarının sunulabileceğini belirtmektedir (Özkan, 2020). Çocuklar için Felsefe uygulamalarına çocuklarda küçük yaşlardan itibaren başlanılmasının temel nedeni, çocukların erken çocukluk döneminden başlayarak çeşitli konularda felsefi içerikli sorgulamalar yapmaya ve düşünmeye maruz bırakılmalarının gerekliliği konusudur. Diğer yandan yapılacak felsefi tartışmaların, çocuklara çevresini ve kendilerini tanıma, bilgi ve beceri edinme, elde ettikleri bilgi ve becerileri kullanma, günlük hayatında var olan ama düşündürücü olguları keşfetme olanağı sunduğu da belirtilmektedir. Küçük yaşta başlayan eğitimlerin daha sonra da devam ettirilerek, çocukların bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimi yönleriyle sağlıklı bir gelişim süreci ortaya koymaları sağlanıp sağlıklı birer yetişkin hâline gelmeleri mümkün hâle getirilebilir.

Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı kapsamında, dünyanın pek çok ülkesinde ve farklı eğitim kademelerini kapsayan uygulamaya dönük çalışmalar ile yaklaşımı farklı yönleriyle ele alarak analiz eden çalışmalar yapılmaktadır (Okur, 2008). Araştırmalara göre son zamanlarda yapılan çalışmalar öğretmenler de dâhil olmak üzere toplum içerisindeki birçok insanın yaşamlarında karşılaştıkları pek çok olay ya da durum üzerinde yeterince düşünmediğini göstermektedir. Araştırmalar bu sonuçtan yola çıkarak, okullarda öğrencilerin eleştirel düşünmeyi öğrenebilmesi, bilgiyi sorgulaması ve bilgiyi yeni, değişik koşullara uygulayabilmesi için düşünme konusunda eğitilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Aybek, 2007; Direk, 2008; Halpern, 1988; Karakaya, 2006).

Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı düşünme becerilerinin gelişimini sağlama açısından etkili bir yaklaşımdır ve uygulama süreçleri ile düşünme becerilerinin gelişimi sağlanabilir. Uygulama süreçleri değişkenlik göstermekle birlikte en temel hâliyle çocuklara uyarıcının sunulması, soruların oluşturulması, tartışma ortamının yaratılması ve tartışmaların yapılması, son olarak da bir sonuca ya da kesin yargılara varmaktan ziyade tartışma üzerine genel bir değerlendirmenin yapılması şeklindedir. Şekil 1'de ise araştırmanın katılımcısı öğretmenlerin sınıflarında Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımını uygulama basamakları genel hatlarıyla yer almaktadır.



Şekil 1. Çocuklar için Felsefe (P4C) Yaklaşımı Uygulama Basamakları.

Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı öğretmenlerin eğitim ortamındaki geleneksel rolünü dönüştürmekte ve öğretmeni bilgiyi öğreten kişi olmaktan çıkararak kendisini de öğrenme çemberinin sorgulayan, aktif bir üyesi hâline getirmektedir. Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımının uygulandığı bir eğitim ortamında bilginin üreticisi yalnızca öğretmen değildir. Eğitim ortamında bilginin üreticisi eğitim ortamındaki tüm öğrenciler ve artık kolaylaştırıcı rolüne bürünmüş olan öğretmendir. Üretilen bilgi ise eğitim ortamında oluşturulan felsefi tartışma çemberinin ortak bir ürünüdür. Öğretmen çocuklar için bir arada düşünme ortamını hazırlayan ve düşünmeleri için gereken koşulları oluşturan bir kolaylaştırıcı görevindedir. Öğretmen de felsefi tartışma grubunun bir parçasıdır, öğrencilerin arasında ve onlarla aynı hızda, çemberin bir parçası olarak bulunur (Direk, 2002). Çocuklar için Felsefe (P4C) oturumlarında kolaylaştırıcı rolündeki öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken önemli noktalar ise Şekil 2'de sunulmaktadır.

Çocuklar için Felsefe (P4C) çalışmalarında öğretmen, öğretmen olmaktan çok adeta bir moderatör durumundadır. Bilgisiyle öğretme görevini bir kenara bırakarak öğrenciler üzerinde bir otorite kurmaya çalışmaz ve kendisi de bilginin üreticisi hâline gelir. Eğer öğretmen öğrencilerin kendisinden beklediği cevabı ya da tartışma konusu hakkındaki kişisel fikrini çocuklara belli ederse çocuklar hemen onun düşüncesini kabul edip o konu üzerinde düşünmeyi ve tartışmayı bir kenara bırakabilirler. Oysa P4C uygulamalarında hedeflenen, belli sonuçlara ulaşmaktan ya da problemleri çözmekten çok sonuçlara hangi yollardan, nasıl ulaşabileceğimizi bulmaya çalışmak bu esnada düşüncelerimizi keşfetmektir. Bu nedenle felsefi soruşturmalarda bir cevaba ulaşılmaya çalışılmayıp, felsefi tartışmaların sonucunda mutlak doğru bir cevaba varmaktan çok konu ile ilgili düşüncelerin ortaya çıkarılmasına odaklanılmaktadır (Direk, 2002).

Bilgiyi aktarmaktan başka felsefe yapmak veya düşünsel içerikli konuşmalar yürütmek öğretmenler için yeni bir görevdir. Bunun için öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe yaklaşımı hakkında



Şekil 2. Kolaylaştırıcı Rolündeki Öğretmenin Dikkat Etmesi Gereken Önemli Noktalar (Birnbacher & Ladwig, 2006).

iyi bilgilenmeleri, çocuklarla felsefi tartışmalar yapabilecek bir konuma gelmeleri gerekmektedir. Bunu yaparken de ilgilerini bu yöne kaydırmaları, var olan bilgilerini güncellemeleri, bunları konuyla bağdaştırmaları, öğretmenlik görevine bakış açılarını değiştirmeleri, çocuk merkezli çalışmalara önem vermeleri, şeffaf ve verimli konuşmalar yapmanın yollarını bilmeleri gereklidir. Öğretmenlerin felsefi soruşturmalarda dikkat etmeleri gereken başka bir husus da doğrudan bilgi vermek yerine felsefi konuşmalarla bilgiyi özümsetmek, bilgi yollarını elde etmeyi içselleştirmektir. Ayrıca öğretmen kendi değer yargısını veya düşüncelerini öğrenciye bildirmemelidir. Öğretmenin süreçteki görevi, çocukların değer yargılarını oluşturmalarına ve düşünme becerilerini geliştirmelerine fırsat vermektir (Okur, 2008). Öğretmen Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında tartışma grubunun bir parçası olmalı, kendini frenlemeli, kolaylaştırıcı rolüne bürünerek öğrencilerinin bol bol soru sormalarını ve konuşmalarını desteklemeli, çocukların düşüncelerini ortaya çıkarmaya çalışmalıdır. Soru sorma, düşünmeyi ateşleyen bir yöntem olarak kabul edilmektedir ve felsefi soruşturmalarda sorular üretmeleri konusunda öğrencilerin desteklenmesi oldukça önemlidir. Bu süreçte öğrencilere göre öğretmen bilgi aktarıcısı değil bir kolaylaştırıcısı olmuştur. Bunun yanında bir rol model, esin kaynağıdır (Akkocaoğlu-Çayır, 2015).

İlgili alan yazın tarandığında, Çocuklar için Felsefe (P4C) pedagojisine ilişkin yapılan araştırmaların ya yaklaşım ile ilgili bilgilerin verildiği (Çiçek, 2017; Erdoğan, 2018; İlhan-Tunç, 2017; Mutlu, 2017) ya da uygulamaya dönük sonuçların paylaşıldığı, yani yaklaşımın uygulandığı gruplar üzerindeki etkisi ve grupların hangi beceriler yönüyle gelişim sağladıklarını ortaya koyan araştırmaların bulunduğu görülmektedir (Akkocaoğlu-Çayır, 2015; Akkocaoğlu-Çayır & Akkoyunlu, 2016; Leng, 2020; Malboeuf-Hurtubise & Diğerleri, 2021; Okur, 2008; Öğüt, 2019; Pekkarakaş, 2020; Taş, 2017; Topping & Trickey, 2007). Alan yazında bir kolaylaştırıcı olarak süreci yürüten öğretmenlerin bakış açısından kolaylaştırıcı rolünün ortaya koyulduğu bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma bu bağlamda özgün ve önemlidir. Araştırmada sınıflarında Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları yapan ve bu uygulamalar sırasında kolaylaştırıcı rolünü üstlenen öğretmenlerin hem P4C yaklaşımına ilişkin görüşlerinin hem de kendi kolaylaştırıcı rollerine ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenerek ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki araştırma soruları cevaplanmaya çalışılmıştır.

1. Katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımına ilişkin görüşleri nasıldır?
2. Katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımının uygulanması sonucunda öğrencilerinde gelişim gözlemledikleri alanlara ilişkin görüşleri nasıldır?
3. Katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında benimsedikleri kolaylaştırıcı rolü hakkındaki görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma olgu bilim deseniyle gerçekleştirilmiştir. Bu desenin seçilmesinde araştırmanın temel amacı etkili olmuştur. Sınıflarında Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları yapan öğretmenlerin öncelikle P4C yaklaşımına ilişkin görüşlerinin nasıl olduğunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Ardından bu uygulamalar sırasında kolaylaştırıcı rolünü üstlenen katılımcı öğretmenlerin kendi kolaylaştırıcı rollerine ilişkin deneyimlerinin olgu bilim deseni ile derinlemesine incelenerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Olgu bilim deseni, bireylerin deneyimlerine odaklanan bir nitel araştırma deseni olarak bilinmektedir. Bireylerin, olgu ya da olgulara ilişkin yaşantıları ve yükledikleri anlamlar, görüşmeler yoluyla ortaya çıkarılır (Smith & Osbourne, 2008). Deneyimlenen dünya tanımlanarak olguların altında yatan gerçek anlamlar görüşmelerde belirttikleri ifadeleriyle keşfedilir (Onat-Kocacı, 2015). Ardından bireylerin araştırmanın da odağını oluşturan söz konusu olgu ya da olgulara yükledikleri anlamlar değerlendirilir, yorumlanır (Miller, 2003). Bu yönüyle, olgu bilim deseninde genellenebilir sonuçlar elde etmek yerine, odak alınan olguları tanımlamak önemsenir (Liamputtong & Ezzy, 2009).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcı grubunu Eskişehir il merkezinde görev yapmakta olan, Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı konusunda eğitimler alarak sınıflarında uygulayan on beş öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin seçiminde benimsenen ölçüt ise Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı konusunda eğitim almış olmak ve sınıflarında bu yaklaşımı uyguluyor olmaktır. Bu ölçütün benimsenmesinin gerekçesi öğretmenlerin yaklaşımı öğrenerek sınıfta uygulayabilir hâle gelmiş olmaları ve kolaylaştırıcı rolünü deneyimlemiş olmalarıdır. Öte yandan öğretmenlerin yaklaşımı ve uygulama konusundaki deneyim süresi birbirinden farklıdır. Daha açık bir ifadeyle katılımcı gruptaki bazı öğretmenler eğitimlerini tamamlayarak uygulamalarına yeni başlamışken bazıları da bir süredir uygulamalar yapmaktadırlar. Araştırmada Çocuklar için Felsefe yaklaşımına yönelik fikir ve kaynak kitap önerileri gibi paylaşımların yapıldığı çevrim içi gruplarda araştırma konusunun ve katılımcı seçimindeki ölçütün paylaşılmasının sonucunda araştırmaya gönüllü katılım sağlayan on beş öğretmene ulaşılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunun demografik niteliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de görülmektedir.

Araştırmada katılımcı öğretmenlere ilişkin demografik değişkenlerden ulaşılan bulgulara bakıldığında; öncelikle katılımcı on beş öğretmenin dokuzunun sınıf öğretmeni, altısının ise okul öncesi öğretmeni olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin farklı yaş düzeylerinde olduğu bu bağlamda 49 yaşında bir öğretmenin de, 25 yaşında bir öğretmenin de araştırmaya katıldığı görülmektedir. Araştırmanın katılımcılarının büyük bölümü, lisans mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Mesleki deneyim süresi açısından 24 yıl ile Seval öğretmen öne çıkarken, 5 yıl ile Hatice öğretmen mesleki deneyim süresi en az olan öğretmen olarak tespit edilmiştir. Araştırmada katılımcı öğretmenler açısından Tablo 1'de görülen demografik değişkenler yönüyle çeşitlilik sağlandığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmanın amacı ve araştırma soruları göz önünde bulundurularak demografik sorular ve görüşme sorularından oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu üç aşamada hazırlanmıştır. Birinci aşamada araştırmanın amacı ve araştırma soruları temel alınarak aday görüşme soruları hazırlanmıştır. İkinci aşamada ise Çocuklar için Felsefe (P4C) konusunda öğretmen eğitimleri ve uygulamalar yapan bir akademisyen ile sorular e-posta yoluyla paylaşılıp ve kendisinden iki hafta sonra geri bildirim alınmıştır. Alınan geri bildirim sonucunda, üçüncü aşamada aynı amaca hizmet eden ve tekrar niteliği gösteren bazı sorular görüşme formundan çıkarılmış, böylelikle bu aşamadan sonra yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiş ve görüşü alınan alan uzmanı

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Niteliklerine İlişkin Bilgiler

Katılımcı Öğretmen	Yaş	Öğrenim Düzeyi	Branş	Mesleki Deneyim (Yıl)
Leyla	40	Lisans	Okul öncesi öğretmeni	16
İrem	25	Lisans	Sınıf öğretmeni	2
Belgin	48	Lisans	Sınıf öğretmeni	21
Zehra	33	Y. Lisans	Okul öncesi öğretmeni	8
Emel	44	Lisans	Sınıf öğretmeni	21
Nurdan	42	Lisans	Okul öncesi öğretmeni	17
Seda	35	Lisans	Sınıf öğretmeni	11
Miray	32	Y. Lisans	Sınıf öğretmeni	9
Hatice	27	Lisans	Okul öncesi öğretmeni	5
Ferda	34	Lisans	Sınıf öğretmeni	10
Gülay	36	Lisans	Sınıf öğretmeni	13
Sevim	33	Lisans	Okul öncesi öğretmeni	11
Sezen	32	Lisans	Okul öncesi öğretmeni	10
Kerem	34	Y. Lisans	Sınıf öğretmeni	11
Seval	49	Y. Lisans	Sınıf öğretmeni	24

akademisyene form tekrar gönderilmiş ve onayı alınmıştır. Tüm bu işlemlerden sonra form uygulanmaya hazır hâle getirilmiştir. Bu formda çeşitli kurum ve kuruluşlardan (MEB, Üniversiteler vb.) Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulayıcı eğitimleri aldıktan sonra sınıflarında kendi öğrencileri ile uygulamalarını yapmış öğretmenlerin P4C yaklaşımına ilişkin görüşleri ile birlikte deneyimledikleri kolaylaştırıcı rolüne ilişkin düşüncelerinin de ortaya çıkarılması amaçlanmıştır ve bu amaçla katılımcı on beş öğretmeninden yüz yüze görüşmelerde formda yer alan toplamda 15 soruyu cevaplandırmaları beklenmiştir. Öğretmenlere ilk etapta hazırlanan formda bulunan demografik verilerin elde edilmesini de amaçlayan bazı sorular yöneltilmiştir. İkinci etapta ise araştırmanın amacı kapsamında geliştirilen sorular yöneltilmiştir. Her bir soruya katılımcı tüm öğretmenlerden cevaplar alınmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerin en kısısı 25 dakika sürerken, en uzununu ise 40 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin müsait olduğu gün ve saatlerde gerçekleştirilmiş, görüşmelerden önce öğretmenlerden aydınlatılmış onam formunu imzalamaları istenmiştir. Araştırmada veri kaybını önlemek için ise görüşmelerin bir cihaz ile kayıt altına alınmak istendiği katılımcı öğretmenlere bildirilmiş, bu konuda öğretmenlerden olumsuz bir yanıt alınmamıştır ve tüm görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Katılımcı öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 15 soru görüşmelerde yöneltilmiş ve öğretmenlerin kendilerine yöneltilen tüm sorulara cevap verdikleri görülmüştür. Araştırma kapsamında her katılımcı ile bir kez görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmeler 2019 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında yapılmıştır. Görüşmelerin ardından öğretmenlerin görüşleri bilgisayar ortamına aktarılarak araştırmanın ham verilerine ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kayıt altına alınan yüz yüze görüşmelerin yazılı bir metne dönüştürülmesiyle elde edilen ham veriler üzerinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada böylelikle veri kaybı önlenmiş, detaylı bir analiz yapılarak görüşmelerden elde edilen tüm veriler bulgular bölümüne yansıtılabilmektedir. İçerik analizi temelde; birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucuların kolaylıkla anlayabilecekleri bir şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). İçerik analizinde toplanan verilerin öncelikli kodlanması, daha sonra ortaya çıkan kodlara göre verilerin mantıklı bir biçimde düzenlenmesi, gruplanması, kategorize edilmesi ve veriyi açıklayan temalara ulaşılması gerekir (Merriam, 2009). Araştırmada içerik analizi sürecinin yapılandırılmasında Yıldırım ve Şimşek'in (2016) önerdiği içerik analiz basamakları esas alınmıştır. Bu araştırmada içerik analizi tekniği altı aşamalı bir süreçle gerçekleştirilmiştir. İlk olarak; görüşme verileri yazılı hâle getirilmiş ve ham veriler elde edilmiş, ardından bu ham veriler kendi içerisinde sistematik bir biçimde kodlanmış daha sonra ortaya çıkan kodların ortak yönleri bulunarak kategorize edilmiş, araştırmacının temalarına ulaşılmış, veriler ulaşılan temalara göre düzenlenmiştir. Son olarak da oluşturulan bu çerçevede öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar ile desteklenerek sistematik bir şekilde sunulan araştırma bulguları yorumlanmıştır.

Araştırmada toplamda üç tema bulunmaktadır. Bu ana temalar şöyledir; "katılımcı öğretmenlere göre Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı," "yaklaşımın uygulanması sonucunda öğrencilerin gelişim gösterdikleri alanlar" ve "katılımcı öğretmenlere göre Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında kolaylaştırıcı rolü"dür. "Katılımcı öğretmenlere göre Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında kolaylaştırıcı rolü" teması kapsamında öğretmenlerden gelen görüşler doğrultusunda iki alt temaya ulaşılmıştır. Araştırmada temalar başlık olarak kullanılmış, ulaşılan bulgular bu başlıklar yani temalar altında, araştırmacının bulgular bölümünde sunulmuştur.

Araştırmada İnandırıcılık

Nitel araştırmalarda inandırıcılığı; güvenilebilirlik, aktarılabirlik, tutarlılık ve onaylanabilirlik koşuluyla sağlanabileceği ifade edilmektedir (Başkale, 2016). Araştırmada güvenilebilirlik boyutu için görüşme sorularının oluşturulması konusunda uzman görüşüne başvurulmuş, ayrıca analiz sonrasında katılımcı teyidi de sağlanmıştır. Aktarılabirlik boyutu için katılımcı öğretmenlerden elde edilen demografik veriler ayrıntılı olarak betimlenmiş, bulgular bölümünde öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilerek araştırmacının verileri şeffaf bir şekilde ortaya koyulmuş ve katılımcı öğretmenlerin seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tutarlılık boyutu için uzman yardımı alınmış, onaylanabilirlik boyutu için ise katılımcıların görüşmelerde ifade ettikleri görüşleri araştırmacı tarafından deşifre edildikten sonra bir kez daha öğretmenlere başvurularak görüşlerinin teyidi sağlanmıştır.

Araştırmada Etik

Araştırmada etik ilkelere dikkat edilmiştir. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğretmenlere onam formu ile birlikte etik ilkeler konusunda açıklama yapılmış, isterlerse araştırmacının herhangi bir aşamasında gerekçe göstermeksizin araştırmadan ayrılacakları bir durumda kendilerinin verdikleri bilgilerin yok edileceği bilgisi paylaşılmıştır. Ayrıca etik ilkeler nedeniyle araştırmaya katılan katılımcı öğretmenlerin gerçek isimleri kullanılmamış bunun yerine takma isimler kullanılmıştır. Diğer yandan araştırmacının

verileri 2019 yılının Ekim-Kasım-Aralık aylarında toplandığı için bir "Etik Kurul izni" bulunmamaktadır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmacının bulguları araştırma soruları ile ilişkili olarak ortaya koyulan temalar altında aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Katılımcı Öğretmenlere Göre Çocuklar için Felsefe (P4C) Yaklaşımı

Araştırmada birinci araştırma sorusu ile katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımına ilişkin görüşleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Birinci araştırma sorusu kapsamında öğretmenlere yöneltilen ilk görüşme sorusuna yönelik öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımını tanımlar ifadelerinde buldukları görülmektedir. Öğretmenlerin yaklaşıma ilişkin tanımlamaları incelendiğinde ise birbirine benzer tanımlar yaptıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak Tablo 2'de sunulan tema ve kategorilerine ulaşılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımına ilişkin görüşlerinde öğretmenlerin sıklıkla gelişim alanlarını ve becerileri destekleyici yönde açıklamalarda buldukları görülmektedir. Sınıfta P4C yaklaşımı odaklı gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda çocukların bilişsel gelişim başta olmak üzere sosyal-duygusal gelişim alanlarının desteklendiği öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Belgin, İrem, Seda, Seval öğretmenler P4C yaklaşımının çocuklarda, eleştirel düşünme becerisi gibi çeşitli 21. Yüzyıl becerilerinin gelişimini de desteklediğini ifade etmişlerdir. Sevim öğretmen ise sınıfta P4C uygulamalarında ortaya çıkan olayları/konuları tahmin etme ve olaylardan/konulardan sonuç çıkarma gibi durumlardan dolayı yaklaşımın bilimsel becerileri destekleyiciliğini ele alarak yaklaşımı açıklamıştır. Öğretmenlerin bu ifadelerinden yola çıkılarak P4C yaklaşımının gelişim alanlarını ve bazı becerileri destekleyen bir yaklaşım olduğu anlaşılmıştır. Katılımcı altı öğretmen yaklaşımın sorgulama temelli olduğuna vurgu yapmıştır. Üç öğretmen ise yaklaşımın yenilikçi bir yaklaşım olduğunu düşündüklerini belirtmiştir.

Konu öğretmenlerin görüşlerinden rastgele seçilen ve sunulan doğrudan alıntılar ile açıklanırsa, örneğin Hatice öğretmen Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımının çocuklarda düşünme becerilerinin gelişimine etkisine değinerek görüşlerini şu cümleleri ile açıklamıştır: "Öğrencilerimi düşündüren, onlara bağlantılar kurduran ve zihinsel becerileri aktive eden bir yöntem. P4C, felsefi bir kavramı bir uyarın tarafından sorgulayan ve bunu sorgularken öğrencilerimin kendince araştırmalarını sağlamaya çalışan bir yöntemdir." Öte yandan Miray öğretmen de görüşlerinde yaklaşımın sosyal-duygusal açıdan gelişimsel yönlerine şu cümleleriyle değinmiştir: "Öğrencilerin hayal gücünü ve yaratıcılıklarını arttıran ayrıca sosyal becerilerinde özgüven duygusunu kazandıran bir öğrenme yaklaşımıdır. Çocukların sosyal becerilerini geliştiren ve empati kurmalarını sağlayan etkili bir yaklaşımdır."

Kerem öğretmen de Hatice öğretmen ve Miray öğretmenin görüşleri ile benzerlik taşıyan bir görüş paylaşmıştır: "Bu yaklaşımı duygusal beceri kazanma ve düşünce üretme ve üretilen düşüncenin de savunulması olarak tanımlayabilirim." Yine Leyla öğretmenin görüşleri de bu yöndedir: "Çocuklara üst düzey eleştirel düşünme beceri kazandıran bir yöntem."

Zehra öğretmen ise yaklaşımın çocukların merak duygusuna olan etkisine değinerek görüşlerini şöyle belirtmiştir: "Çocukların

Tablo 2.
Katılımcı Öğretmenlere Göre Çocuklar için Felsefe (P4C) Yaklaşımı

Temalar	Kodlar	Öğretmenler	Frekans
Gelişim alanlarını ve bazı becerileri desteklemektedir	Bilişsel becerilerin gelişimi	Gülay, Hatice, Kerem, Leyla, Miray, Zehra, Seda	7
	Sosyal-duygusal becerilerin gelişimi	Miray, Kerem, Seda, Gülay	4
	21. yüzyıl becerilerinin gelişimi	Belgin, İrem, Seda, Seval,	4
	Bilimsel süreç becerilerinin gelişimi	Sevim	1
Sorgulama temellidir		Belgin, Ferda, Nurdan, Hatice, Sezen	6
Yenilikçi bir yaklaşımdır		Emel, Ferda, Zehra	3

merak duygusunun köreltilmediği, aksine yüceltilerek teşvik edildiği yenilikçi bir eğitim yaklaşımıdır.” İrem öğretmen bu konuda görüşlerini; “P4C doğru düşünmemizi eleştirel bakış açısı geliştirmemizi ve 21. yüzyıl becerilerini kazandırmamızı sağlayan etkili bir yöntemdir.” şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıda örnek olarak görüşleri verilen Hatice öğretmen ile birlikte Belgin, Ferda, Hatice, Sezen öğretmenlerin görüşlerinin tamamında ya da bir bölümünde sorgulama ifadesine değindiği ifade edilebilir. Bu konuda Nurdan öğretmenin de, “P4C eğitim yaklaşımı kolaylaştırıcı tarafından yönlendirici sorular sorularak desteklenen soruşturmadır.” şeklinde bir görüş paylaşarak yaklaşımın felsefi sorgulamalar temeline dayandığını vurguladığı görülmektedir.

Katılımcı Öğretmenlere Göre Çocuklar için Felsefe (P4C) Yaklaşımının Uygulanması Sonucu Öğrencilerin Gelişim Gösterdikleri Alanlar

Yaklaşımına ilişkin algılarının oluşmasında felsefe çemberleri sonucunda öğrencilerinde gözlemledikleri gelişmelerin etkili bir payı olduğu göz önünde bulundurularak ikinci araştırma sorusu kapsamında katılımcı öğretmenlere görüşme sorusu olarak, “Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları sonucunda öğrencilerinizin hangi alanlarda gelişim sağladıklarını gözlemlediniz?” sorusu da sorulmuştur. Bu soruyu katılımcı öğretmenlerin tamamı cevaplamıştır. Öğretmenlerin bu soru kapsamında Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımına ilişkin, öğrencilerinde gözlemledikleri becerilerin gelişiminden yola çıkarak görüşler bildirdikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmenlere göre Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı, öğrencilerini pek çok açıdan geliştirdiğini düşündükleri yenilikçi bir yöntemdir. Bu bağlamda katılımcı öğretmenlerden bu görüşme sorusuna gelen cevaplar ile Tablo 3’te sunulan temalara ulaşılmıştır.

Araştırmada, katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları sonucunda öğrencilerinde hangi alanlarda gelişim gözlemlediklerine ilişkin görüşlerinin analizi sonucunda toplamda dokuz temaya ulaşılmıştır. Bu temalara ulaşılmasını sağlayan öğretmen görüşlerinden bazıları doğrudan alıntılar ile de aşağıda sunulmuştur.

Leyla öğretmenin sorgulama becerisi temasına ulaşılmasını sağlayan görüşleri şöyledir: “Bizi makinelerden ayıran en önemli özellik düşünme becerimize ek olarak sorgulayıcı olmamız. Bu bakış açısını çocukların küçük yaşta kazanması ise onların ilerleyen zamanlarda yaşatlarının arasında fark edilen bireyler olmalarına imkân kılacaktır, şeklinde düşünüyorum ve sınıfımızda oluşturduğumuz felsefe çemberlerimizin sonucunda öğrencilerimizin sorular üretme, sorma, sorgulama becerilerinde gelişmeler gözlemlerim.”

Araştırmada sekiz öğretmen görüşlerinde P4C uygulamaları sonucunda öğrencilerinin kendini ifade etme becerilerinin geliştiğini gözlemlediklerine değinmiştir. Konu hakkında Seval öğretmenin görüşleri şöyledir: “İçine kapanık olduklarını düşündüğüm öğrencilerimden birkaçı artık o kadar güzel kendilerini ifade edebiliyorlar ki keşke daha önceden tanışmış olsaydım P4C yaklaşımı ile. Kendilerini çekinmeden ifade edebildikleri gibi çok farklı açılardan sorular soruyorlar ve cevaplarda veriyorlar, görüşlerini savunuyorlar, düşünüyorlar ve düşünceler üretiyorlar. Tüm bu gelişmeler beni mutlu ediyor.”

İrem öğretmen ise Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarının öğrencilerin beceri gelişimlerine olan etkisiyle ilgili olarak 21. yüzyıl becerilerine odaklanmış yanı sıra kendini ifade edebilme ve özgüven becerilerinin gelişimini gözlemlediğine görüşlerinde değinmiştir: “P4C, düşüncelerin keşfedilmesini, eleştirel bakış açısı geliştirilmesini ve 21. yüzyıl becerilerini öğrencilerimize kazandırmamızı sağlayan etkili bir yöntemdir. Bu yöntem, öğrencilerimin düşüncelerinin nedenlerini açıklamayı, argümanını sunmayı ve savunmayı desteklemektedir. Öğrencilerimin özgüven becerilerine ek olarak topluluk önünde kendini ifade etmelerinde gelişim gösterdiklerini, yaratıcılık ve okuduğunu anlama gibi becerilerinin geliştiğini düşünüyorum.”

Miray öğretmen de öğrencilerindeki merak becerilerinin gelişimine şu cümleleri ile değinmiştir: “Bu yaklaşımın öğrencilerimin ürettikleri sorular ile düşündüklerini bilme, öğrenme, merak becerilerinin arttırdığına inanıyorum. Öğrencilerim de sorgulama

Tablo 3.
Katılımcı Öğretmenlere Göre Çocuklar için Felsefe (P4C) Uygulamalarında Öğrencilerin Gelişim Gösterdikleri Alanlar

Temalar	Öğretmenler	Frekans
Sorgulama becerisi	Gülay, İrem, Kerem, Leyla, Miray, Nurdan, Seda, Seval, Sevim, Sezen, Zehra	11
Kendini ifade edebilme becerisi	Belgin, Ferda, Gülay, Hatice, İrem, Kerem, Seda, Seval	8
Özgüven	Hatice, İrem, Sevim, Seval	4
Düşüncesini savunma becerisi	Ferda, İrem, Kerem, Sevim	4
Farklı açılardan bakabilme becerisi	İrem, Hatice, Sezen	3
Merak becerileri	Gülay, Miray, Sezen	3
Yaratıcılık becerisi	İrem, Zehra	2
Okuduğunu anlama becerisi	İrem, Sevim	2
Saygılı olma	Zehra	1

ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişiminde etkili olmaktadır.” Hatice öğretmen de konu hakkındaki görüşlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır: “Öğrencilerimin söyleyeceklerini çekinmeden, ilk akıllarına geldiği gibi söyleyebilmelerinde ama daha sonradan farklı düşünmeye yönelirlerse de ‘acaba böylede olabilir mi?’ demeleriyle kendi düşüncelerini yeni düşüncelerle bir adım daha ileriye taşımalarında etkili olmuştur.”

Sevim öğretmen düşüncesini savunma becerisi gibi pek çok alanda gelişim gösterdiğini gözlemlediği yönündeki görüşlerini, “Öğrencilerimin düşünme ve savunma becerilerini kazandıran bir uygulama, ayrıca soru sorma, sorgulama, yaratıcı düşünme, akıl yürütme, okuduğu anlama, özgüven duyma, eleştirel yaklaşma becerilerini geliştirdiğini de düşünüyorum.” şeklinde belirtirken, Zehra öğretmen görüşlerinde öğrencilerinde gelişim gözlemlediği konulara şöyle değinmiştir: “Öğrencilerim sorgulama, yaratıcı düşünme, başkalarının haklarına saygılı olma gibi konularda kendilerini geliştiriyorlar.”

Katılımcı öğretmenlerin bu konudaki görüşleri değerlendirildiğinde; Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımını sınıflarında uyguladıktan sonra öğrencilerinde daha yoğun olarak düşünme becerilerinin gelişiminin sağlandığı bu noktada ise yaklaşımın sorgulamaya, fikir bildirmeye ve tartışmaya dayalı olmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin tartışılan felsefi konu ile birlikte fikirlerini bildiren olmalarının özgüven gelişimlerini sağlama gibi sosyal-duygusal açıdan ilerlemelerine imkân sağladığını düşünmektedirler. Tüm bu görüşlerden de öğretmenlerin P4C yaklaşımının çok yönlü ve gelişimsel bir yaklaşım olduğu görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcı Öğretmenlere Göre Çocuklar için Felsefe (P4C) Uygulamalarında Kolaylaştırıcı Rolü

Araştırmada üçüncü araştırma sorusu ile katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında benimsedikleri kolaylaştırıcı rolü hakkındaki düşünceleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Tablo 4’de araştırmanın bu bölümünde ulaşılan temalar sunulmuştur.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin P4C uygulamalarında benimsedikleri kolaylaştırıcı rollerine ilişkin görüşlerinden toplamda beş temaya ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin Belgin, Hatice ve Leyla öğretmen kolaylaştırıcı rollerine ilişkin birden fazla noktaya temas etmişlerdir. Sunulan kategoriler öğretmenlerin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar ile de desteklenmiştir. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki görüşleri sunulmuştur.

Katılımcı öğretmenlerin önemli bir kısmı P4C çalışmalarında kolaylaştırıcı olarak öğretmenin uygun fiziksel ortam (felsefe çemberinin oluşturulması) ile birlikte öğrencilerin birbirlerini dinledikleri, soruşturmalar yapabildikleri ve fikirlerini özgürce ifade

edebildikleri tartışma ortamını yaratan rolüne değindikleri görülmektedir. Bu bağlamda Leyla öğretmen görüşlerini şöyle açıklamıştır: “Felsefi soruşturmalar da kolaylaştırıcı sadece uyararı veriyor, tartışma ortamını başlatıyor. Hiçbir şekilde P4C çalışmalarında öğrencileri yönlendirmiyor. Söylenen her fikrin doğruluğu ve yanlışlığı tartışılmıyor. Kolaylaştırıcı soru sorma da öğrencilerin zorlandığında soruları, yöneltebilir öğrencileri düşündürmek için. Kolaylaştırıcı jest ve mimikleri ile dahi hiçbir şekilde geri bildirim vermemelidir. Ben P4C çalışmalarında kolaylaştırıcı olarak çembereyi oluşturdum uyarımı verdim. Gerektiğinde soruları sordum. Tartışma ortamı yarattım. Herkesin birbirini saygılı bir şekilde dinlemesini sağladım. Çocukların düşünmesini, sorgulamasını, fikirlerini ifade etmesini, akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi, eleştirel becerileri ve yaratıcılıklarının gelişimi için ortam hazırladım.”

Belgin öğretmen de Leyla öğretmen ile benzer yönde ifadelerde bulunmuştur. Belgin öğretmen: “Biz uygulayıcılar doğru yönlendirmelerle çocuklarımızın soruşturma yapmalarına, düşüncelerini ifade etmelerine ve birbirlerini dinlemelerine ortam sağlarız. Soruşturma sırasında ulaşılan kavramlar tespit edilir. Kolaylaştırıcı olarak öğrencilerimin özgürce düşüncelerini ifade edebilecekleri ortamı hazırlar ve tarafsız bir şekilde tartışmayı yönetirim.” Belgin öğretmenin açıkladığı görüşlerinde, kolaylaştırıcı rolü ile öğrencilerine özgürce düşüncelerini ifade edebildikleri ve tartışabildikleri bir ortamı yarattığına ve tartışmayı yönettiğine değindiği görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerden bazılarının görüşlerinde kolaylaştırıcı rolünün tartışmayı/soruşturmayı yöneten (moderatör) özelliğine öncelikle değindikleri anlaşılmaktadır. Örneğin, Hatice öğretmen görüşlerinde felsefe çemberlerinde kolaylaştırıcının büründüğü bu özelliğe değinmiştir: “Kolaylaştırıcı, felsefi soruşturmada bir rehber ya da bir oturumun moderatörü konumundadır. Öğrencilere bir uyarıcı ile gelir. Soruşturmayı başlatır. Öğrencilerin fikirlerini dinler. Tüm öğrencilerin fikirleri onun için değerlidir. Gerek sözle, gerek jest ve mimikleriyle öğrenciye olumlu ya da olumsuz geri bildirimde bulunmaz. Doğru ya da yanlış demez. Bu konumuzla alakalı değil demez.” Moderatörlük rolüne Sezen öğretmen de görüşlerinde şöyle değinmiştir: “Kolaylaştırıcı rolündeki kişi felsefe çalışmalarında bir moderatör olarak adlandırılabilir. Kolaylaştırıcı rolündeki kişi; kendi duygu, düşünce ve fikirlerini felsefe çalışmasına yansıtmayan, müzakerenin ilerleyiş durumu çok iyi takip eden ve bir fikri müdahil olmadan kavratmaya çalışandır.”

Öğretmenlerden bazıları P4C uygulamalarında kolaylaştırıcının da felsefe çemberinin bir parçası durumunda olduğuna değinmişler ve bu duruma ilişkin deneyimlerini paylaşmışlardır. Örneğin, Sevim öğretmenin görüşlerinde P4C uygulamalarında karşılaşılan bir durum olan soruşturmanın devam etmemesi hâlinde kolaylaştırıcının durumuna değindiği görülmektedir: “Ben kolaylaştırıcıyı, soruşturma tıkanıldığında doğru sorular sorabilen, lider değil katılımcı, bilgi hiyerarşisi kuran değil, öğrencilerinin bilgisini yapılandırılmasına fırsat tanıyan ve aynı zamanda kendi bilgisini de yapılandıran ve kendisi de öğrenen bir grup üyesi olarak görüyorum. Ben her uygulamamdan sonra kendim için tekrar tekrar bir değerlendirme yaptım. Uygulama sırasında insanın kendini değerlendirme fırsatı olmuyor ve gerek mesleki gerekse insani olarak ilerleme kat ettiğimi hissettim.”

Okul öncesi öğretmeni olan Zehra öğretmen; “Bizim yaş grubunda çocukların dikkat sürelerinin kısa olması sebebiyle konu sık sık dağılıyor. Toparlama aşamaları da işin işine girince süreç uzuyor ve

Tablo 4.

Öğretmenlerin Kolaylaştırıcı Rolüne İlişkin Görüşleri

Temalar	Öğretmenler	Frekans
Uygun fiziksel ortamı ve tartışma ortamını yaratan	Belgin, Leyla, Miray, Kerem, Sezen	5
Tartışmayı yöneten (moderatör)	Belgin, Gülay, Hatice, İrem, Leyla	5
Kendisi de katılımcı	Emel, Seval, Sevim	3
Tarafsız davranan	Belgin, Ferda, Hatice, Leyla	4
Çocukları iyi tanıyan	Seda, Zehra	2

bazen süreçten alınan verim ve keyif kaçabiliyor. Çocukları çok iyi tanımak ve öngörülü olmak gerekiyor.” cümleleriyle düşüncelerini açıklamıştır. Ferda öğretmen felsefi soruşturma sürecinde kolaylaştırıcı rolüne ilişkin kolaylaştırıcının tarafsızlık özelliğini vurgular bir biçimde şu cümleleri ile görüşlerini paylaşmıştır: “Kolaylaştırıcı süreçte ‘nötr bir yerde olmalı’ diye düşünüyorum. Yani yorum katmadan, yargılamadan, konunun dağılmasına izin vermeden oturumun dinamiğini sıcak tutan bir kişi olmalı. Ben de aynı şekilde uygulama yapmaya çalışıyorum.”

Gülây öğretmen ise bazı felsefe kolaylaştırıcı rolünde oturumlarında zorlanırken, bazılarında da zorlanmadığını aşağıdaki şekilde açıklamıştır: “Kolaylaştırıcının çocukları farklı düşüncelerine yönlendirecek bir moderatörlük görevi olduğunu düşünüyorum. Kolaylaştırıcı rolünü bazı oturumlarda daha kolay yaptığımı düşünüyorum ama bazı oturumlardaysa da sanki bende orada bir şeylerin yerini tam oturtamamakla birlikte belki ben bile o an da bir başka kolaylaştırıcıya ihtiyaç duyduğumu düşündüm.”

Öğretmenlerden bazıları da görüşlerine ek olarak kolaylaştırıcı rolünün zorluğuna değinmişlerdir. Öğretmenlerin kolaylaştırıcı rollerine ilişkin algılarının ortaya çıkarılmasında bu görüşlerinin de katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Leyla öğretmen bu konuda; “Bence kolaylaştırıcının rolü çok zor. Tartışma ortamında fikirlerini beyan edememek çok zorluyor insanı. Aynı zamanda jest ve mimiklere hakim olmak da çok zor. Çünkü felsefe oturumlarının sağlıklı olabilmesi için kolaylaştırıcıdan hiçbir şekilde öğrenciyi yönlendirecek davranışlardan kaçınılması lazım.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. İrem öğretmen de görüşlerini şu cümleleri ile belirtmiştir: “Ben açıkçası basit görünen ama aslında çok zor olduğunu düşünen biriyim. Fikirleri çarpıtırabilmek çocukların dikkatini canlı tutabilmek doğru noktalara temas etmek çaba ve hâkimiyet gerektiren bir durumdur.”

Katılımcı bazı öğretmenler ise zamanla kolaylaştırıcı rolüne bürünmenin kolaylaştığına değinmişlerdir. Emel öğretmen, “Çok keyifli ve içinde birçok disiplini barındırıyor. İlk başlarda zorlarsa da zamanla kolaylaşıyor.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Öğretmenlerden bazıları ise P4C yaklaşımını henüz yeterince bilmedikleri bu nedenle kolaylaştırıcı rolüne büründüklerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Nurdan öğretmen; “Çocukları yargılamadan yönlendirmeden dinlemek, doğru sorular sorarak zihinlerinde bir karmaşa yaratmak ve bu süreçte farklı bakış açıları sergilemek. Kolaylaştırıcı olarak çok etkili olmadım, yeteri kadar yöntemi bilmediğimi düşünüyorum.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmada üçüncü araştırma sorusu kapsamında ayrıca katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında benimsedikleri kolaylaştırıcı rolü ile dersler sırasında sergiledikleri öğretmenlik rolünü kıyaslamaları istenerek bu konu hakkındaki düşünceleri de ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Belgin öğretmen görüşlerini şöyle açıklamıştır: “Ayrıca klasik öğretmen anlayışından uzak olduğu için öğretmenin kendini kontrol etmesi gerekir. Mimiklerini, hareketlerini ve öğrenciyi geçireceği duyguyu iyi kontrol etmeli. Her öğrenciyi eşit düzeyde bir yaklaşımla dinlemeli ve yönlendirmelidir. Tüm bunlar biraz yorucu ve zor olsa da oldukça keyifli bir yöntem. Öğrencilerim ve ben birbirimizin düşüncelerini keşfetmekten keyif alıyoruz.” Belgin öğretmen görüşlerinde, kolaylaştırıcı rolünde öğretmenlerin kendilerini kontrol etmeleri gerektiğinden söz etmektedir. Hatice öğretmen ise Belgin öğretmenin görüşlerinde ifade ettiği noktalara da değinerek görüşlerini şöyle açıklamıştır: “P4C çalışmaları kapsamında

sınıfımda oluşturduğum felsefe çemberlerimizde öğrencilerin cevabına öğretmen rolünderken yaptığım gibi doğru, yanlış, iyi, kötü, konumuzla alakalı/alakasız demiyorum. Herkes özgürce fikirlerini ifade edebilir. Beden dili ile de düşünceler belli edilmez. Oysa geleneksel öğretmen rolünde durum böyle değildir. Öğretmen soru sorar ve doğru cevabı ya da en azından konu ile alakalı bir cevabı ister. P4C bu açıdan daha hümanisttir.”

Miray öğretmen de bu konudaki görüşlerini şu cümleleri ile açıklamıştır: “Bilginin soruşturulduğu, sorgulandığı, fikirlerin özgürce ifade edildiği öğretmenin klasik öğretmenin anlayışından çıktığı felsefi soruşturmalar bütünüdür P4C. Geleneksel öğretmen rolü ile kolaylaştırıcı rolü arasında ciddi farklar olduğunu görüyorum. Gelenekselde metni okuyup anlatıp, anlattırıp metinle ilgili soruları çözerken P4C ile metin üzerinde düşünüyor, sorgulamalar yapıyoruz. Bazen zorlanıyorum. Tartışmalar açmaza girdiğinde ne yapacağımı bilemediğim öğretmen rolünün etkisinden kurtulamadığım oluyor.” Ferda öğretmen ise kendisinden yola çıkarak görüşlerini şöyle sunmuştur: “Kendim kolaylaştırıcı rolünde çok zorlandım. Bir öğretmen olarak yanlışlarda uyararak istedim ancak yapmamam gerektiği için çok zor oldu. Öğretmenlik ile kolaylaştırıcı rolü arasında büyük bir uçurum var. Öğretmen rolünde mutlak doğrular var ancak kolaylaştırıcı rolünde her düşünceye doğru-yanlış olarak bakmama durumu var. Öğretmenlikte doğru sonuca ulaştıracak cevaba yönelmek varken kolaylaştırıcı rolünde mevcut durumda doğru olarak nitelediğimiz fikirlerle ya da kendi doğrularımız ile çelişse bile her düşünceyi dinlemek durumu mevcuttur.”

Ferda öğretmen görüşlerinden öncelikle Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında üstlendiği kolaylaştırıcı rolünde zorlandığı anlaşılmaktadır. Öte yandan öğretmen rolü ile kolaylaştırıcı rolü arasındaki temel farkın çocuklardan gelen düşüncelere bakış açısı ile ortaya çıktığını düşündüğünü ifade ettiği görülmektedir. Sezen öğretmen; “Normalde sınıfta öğretmen ön planda iken kolaylaştırıcı rolünde daha çok öğrenciler ve öğrencilerin düşünceleri ön planda. Fikirlerde doğru ya da yanlış kavramı olmaması öğrencileri geleneksel yönetime göre daha özgür bırakmakta. Geleneksel yaklaşımda öğrenciyi direkt bir bilgi aktarımı varken, kolaylaştırıcı rolüyle bizler eğitimde bilgiyi sorgulama yaklaşımı ile öğrencilerin kendi fikirlerini ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Her fikir değerli bizim için ve öğrenciler uygulamalarda bunu hissediyorlar ki felsefe çemberlerini seviyorlar, gittikçe daha iyi oluyoruz bu konuda. Öğrenciler daima aktiftir.” cümleleri konu hakkında görüşlerini belirtmiştir. Sezen öğretmenin bu görüşlerinden Çocuklar için Felsefe uygulamalarında öğretmenin ön planda olduğu bir sınıf düzeninden öğrenci odaklı ve öğrencinin aktif olduğu bir sınıf düzenine geçildiği özgürlüklü bir yapıya büründüğü anlaşılmaktadır.

Araştırmada bu araştırma sorusu kapsamında ulaşılan bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcı öğretmenlerin kolaylaştırıcı rolünderken öğretmen rolünden farklı olarak eğitim-öğretim görevinden uzaklaştıklarını, kendilerinin de felsefi soruşturmanın bir parçası hâline geldiklerini ve çocukların dikkatlerinin dağıldığı ve tartışma sürecinin ilerlemediği durumlarda kolaylaştırıcı rolünü benimsemekte zorlandıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Alan yazında sınıflarda oluşturulan felsefe çemberleri ve bu çemberlerde gerçekleştirilen felsefi soruşturmalar birlikte düşünme ve birlikte düşünme hakkında düşünme pratiği olarak görülmekte,

Çocuklar için Felsefe (P4C) ise felsefi pragmatizmden kaynaklanan eğitici bir yaklaşım olarak düşünülmektedir (Leng, 2020). P4C yaklaşımı; bilmenin yalnızca bilenin dışında olan bir bilgi edinimi olmadığını, aynı zamanda bilginin ise öğrencilerin etkileşim kurduğu ve birlikte inşa ettiği bir araştırma topluluğunun ortak ürünü olduğunu savunur. Bu pedagojik yaklaşım, öğrenciler ve öğretmenleri arasında mantıksal sorgulamayı ve geniş tartışmaları içermektedir. Öğretmen, öğrencilerin oluşturduğu felsefi tartışmaların yapıldığı çemberin ortak bir katılımcısıdır. Felsefi soruşturmalar sırasında ortaya çıkan diyalog sürecinde öğrenciler ve öğretmenleri düşünmeyi netleştirir, sorular sorar, tartışmaları kaydeder, anlamları keşfeder, dikkatlice dinler ve başkalarının fikirlerine saygılı ve yargılayıcı olmayan bir şekilde yanıt verir (Millett & Tapper, 2011).

Araştırmada katılımcı öğretmenler öncelikle P4C konulu eğitimler almışlar, ardından da sınıflarında P4C yaklaşımını uygulamışlardır. Araştırma kapsamında söz konusu şekilde P4C yaklaşımını uygulayan öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ile yapılan içerik analizi çalışması sonucunda her bir araştırma sorusu kapsamında çeşitli temalar ortaya koyulmuştur. Araştırmada birinci araştırma sorusu ile öğretmenlerin P4C yaklaşımına ilişkin görüşleri analiz edilmiş ve toplamda üç temaya ulaşılmıştır. Bu üç temadan birinci tema altında kategoriler oluştuğu, kalan iki tema altında ise kategoriler oluşmadığı görülmektedir. Birinci tema olan “gelişimseldir” temasını oluşturan kategoriler öğretmen görüşleri çerçevesinden değerlendirildiğinde, yaklaşımın bilişsel ve sosyal-duygusal beceriler ile 21. yy. becerilerinin gelişimine odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler P4C uygulamalarının öğrencilerinde düşünme becerilerinin gelişimini sağlanması yönüne odaklandıkları beraberinde eleştirel düşünme, araştırma, merak etme gibi olgulara değindikleri ve öğretmenlerin yaklaşıma ilişkin olumlu yönde görüşler paylaştıkları görülmektedir. Öğretmenlerin yaklaşıma ilişkin ifade ettikleri tanımlar konu ile ilgili alan yazını ile çelişmemekte ve hatta pek çok yönden benzerlikler taşımaktadır (Fisher & Happe, 2005; Marashi, 2008; McCall, 2017; Şavşet, 2016). Katılımcı öğretmenlere göre, Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımı, öğrencilerinin pek çok açıdan gelişiminin sağlanmasında etkili olup, yenilikçi bir yöntemdir. 21. yüzyıl becerileri ile de ilişkilendirilmelerinin yapıldığı P4C yaklaşımı, öğretmenlerce gelişimsel yönleri baskın bir pedagojik yöntem olarak görülmektedir. Alan yazında yer alan araştırmalarda araştırmanın bu bulguları ile benzer yönde değerlendirmeler yapıldığı anlaşılmaktadır (Özkan, 2020; Shakour Preece & Juperi, 2014; Taş, 2017; Taş, 2017). Öte yandan felsefi tartışmaların üstbilişsel doğası felsefeyi düşünce merkezli bir eğitim için ideal model hâline getirmektedir (Bleazby, 2004). İkinci tema olan “sorgulama temellidir” temasına Belgin, Ferda, Hatice, Leyla, Nurdan ve Sezen öğretmenlerin görüşlerinde kullandıkları “sorgulama/soruşturma” ifadelerinden ulaşılmıştır. Emel, Ferda ve Zehra öğretmenler ise P4C yaklaşımının yenilikçi bir yaklaşım olduğu görüşünü de paylaşmışlardır.

Araştırmada ikinci araştırma sorusu kapsamında katılımcı öğretmenlerden Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımının uygulanması sonucunda hangi alanlarda gelişim gözlemlediklerini açıklamaları istenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinin analizi ile P4C yaklaşımının sınıflarda uygulanması sonucunda öğrencilerin öğrenme ve sorgulama becerilerinin arttığı, akıl yürütme, anlama becerilerinin gelişimi ile birlikte öne sürülen uyarıcılar ile ele alınan konulara sorgulayıcı yaklaşımlarında etkili olduğu da ifade edilmiştir. Alan yazında benzer bulgulara ulaşan araştırmalar yer almaktadır.

Örneğin McCall (2017), “Felsefi Sorgulama Topluluğu” adını verdiği yöntem ile gerçekleştirdiği felsefi soruşturmalar sonucunda planladığı ve uyguladığı bir buçuk saatlik sürelerde diyalog sürecine katılabildiklerini, akıl yürütebildiklerini ve soyut fikirler üretebildiklerini ortaya koymuştur ve uygun pedagojik yöntemler ile okul öncesi dönem çocuklarının akıl yürütme becerilerinin oldukça geliştirilebileceğini göstermiştir. Williams-Howe’e (2016) göre, çevrelerinde gelişen olaylara başkalarının bakış açısından bakabilmeyi sağlamak ve başkalarının duyguları üzerine konuşmak, çocukların olaylara çok yönlü yaklaşabilmelerini sağlayan bir unsurdur. Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında da çocuklara bir uyarıcı olarak sunulan olay, durum veya nesnelere çok yönlü yaklaşabilmelerini sağlayan bir tartışma ortamı yaratılmaya çalışılır ve böylelikle çocuklarda eleştirel düşünme becerisinin gelişimi hedeflenir.

Araştırmada katılımcı öğretmenler, Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamaları kapsamında sınıflarında gerçekleştirdikleri felsefi soruşturmalar sonucunda öğrencilerinde düşünce üretme ve ürettikleri düşüncelerini ortaya koyma/ifade becerileri ile merak etme, özgüven gelişimi ve yaratıcılık becerilerinde gelişmeler gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Topping ve Trickey’de (2007) ilkokul öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, on altı ay boyunca haftada bir saat P4C uygulamaları yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarından çocukların bilişsel açıdan önemli kazanımlara ulaştıkları anlaşılmış ve akademik başarılarının arttığını ortaya çıkmıştır. Taş (2017), Çocuklar için Felsefe Eğitimi Programı’nın 48–72 aylık çocukların zihin kuramı ve yaratıcılıklarına etkisini incelediği doktora tezinde yarı deneysel bir araştırma yapmış, deney grubundaki 76 çocuğa Çocuklar için Felsefe Eğitimi Programı’nı toplamda 14 hafta boyunca, ortalama 45 dakikalık felsefi soruşturma oturumları uygulanmıştır. Araştırmada Çocuklar için Felsefe Eğitimi Programı’nın 48–72 aylık çocukların bilişsel gelişimlerine ve yaratıcılıklarına olumlu etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler tarafından ifade edilen bir diğer konu ise P4C uygulamaları ile öğrencilerin daha aktif hâle gelmiştir. İlgili alan yazında öğrenci katılımının; öğrencinin öğrenme sürecine katılma ve başarılı olma istekliliği, ihtiyacı, arzusu ve zorunluluğu anlamına geldiği (Bomia ve ark., 1997; Chapman, 2002) belirtilerek, öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli bir konu olduğunun üzerinde durulmaktadır. Leng (2020) araştırmasında, Hawaii’li öğrencilerin öğrenmeye katılımlarında felsefi sorgulamaların rolünü araştırmış, uygulama sonucunda felsefi tartışmaların öğrencilerin hem öğrenme sürecine aktif katılımlarını arttırdığını ve hem de sosyal açıdan da olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Araştırmada ise ayrıca felsefi soruşturma çalışmalarının öğrencilerin kendini ifade etme becerileri üzerinde de olumlu etki gösterdiği öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Sınıflarda oluşturulan felsefe çemberlerinde öğrencilerin dışsal motivasyon ve diyalog yoluyla ortak sorunu çözmek için gönüllü olarak hareket etmeleri sonucunda bu çabalar zamanla içsel motivasyona dönüşür (Daniel ve ark., 2000). Araştırmada öğretmenlerden bazıları öğrencilerin giderek tartışma ortamına uyum sağlayarak fikirleri öne sürme konusunda daha istekli hâle geldiklerini belirtmişlerdir. Kefeli (2011), “Felsefe Öğretiminde Yeni Bir Model Arayışı: Ayşe Teyze’nin Çantası” başlıklı araştırmasında 11. sınıf düzeyinde toplamda 42 öğrenciyle çalışmıştır. Felsefi analogilerin kullanıldığı çalışma sürecinin sonucunda felsefi tartışmaların öğrencilerin kendilerini ifade edebilme ve akıl yürütme becerilerine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Okur’un (2008) Çocuklar için Felsefe

Eğitimi Programı'nın altı yaş grubu çocuklarının atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasının örneklemini, toplam 24 anasınıfı öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada deney grubundaki çocuklara sekiz hafta boyunca 40'ar dakikadan toplamda 10 oturum olarak Çocuklar için Felsefe eğitimi verilirken, kontrol grubuna ise drama, hikâye anlatma gibi çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Araştırmada sonuç olarak, Çocuklar için Felsefe uygulamalarının anasınıfı öğrencilerinin atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerinde olumlu yönde etkilediği ortaya koyulmuştur. Akkocaoğlu-Çayır (2015) ise tezinde Çocuklar için Felsefe eğitiminin, ilkökul 3. sınıf öğrencilerini bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanlarda nasıl etkilediğini tespit etmeyi amaçlamış ve bu amaç doğrultusunda toplam 48 öğrenciye Çocuklar için Felsefe uygulamaları planlamıştır. Yirmi sekiz ders saati süresince yapılan uygulamalar sonucunda katılımcı çocuklarda bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanlarda olumlu yönde değişimler meydana geldiği anlaşılmıştır. Çocuklar için Felsefe yaklaşımının çocukları problem çözme ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini kullanmaya teşvik ettiği belirlenmiştir. Malboeuf-Hurtubise ve diğerleri (2021) araştırmalarında Covid-19 Pandemi sürecinin ilkökul öğrencilerinin ruh sağlıklarına olumsuz yansımalarının önlemek amacıyla çevrim içi Çocuklar için Felsefe dersleri ve farkındalık temelli müdahaleler yapmışlar ve bu çalışmalar sonucunda P4C uygulamalarının çocukların zihinsel sağlık ile ilgili sorunlarını azaltmaya yardımcı olabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada üçüncü araştırma sorusu olarak katılımcı öğretmenlerin Çocuklar için Felsefe (P4C) uygulamalarında benimsedikleri kolaylaştırıcı rolüne ilişkin görüşleri sonucunda ulaşılan temalar değerlendirildiğinde, öğretmenlerin felsefe çemberlerinde kolaylaştırıcı rolüyle kendilerini tartışmalara müdahale etmeyen, demokratik sorgulama ortamı yaratarak öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlayan ve kendisi de öğrenmeye açık olup soruşturmanın bir parçası hâline gelebilen bireyler olarak gördükleri anlaşılmaktadır. İlgili alan yazında yer alan araştırmalarda da kolaylaştırıcı rolü öğrencileri daha derin ve geniş düşünmeye iten (Leng, 2020), aynı zamanda kendi düşüncelerini ve fikirlerini sorgulayan ve kendileri de felsefi soruşturmanın bir katılımcısı olarak sınıfında güven ortamını oluşturarak (Purkey & Novak, 1996), öğrencilerinin düşüncelerini rahatça ifade etmelerini sağlayan olarak tanımlanmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin felsefe çemberlerinde büründükleri rolün klasik öğretmen rolünden farklı olduğunu vurguladıkları, artık bilgiyi aktaran değil, öğrencilerin ürettikleri bilgi ile birlikte bilgi üretimi sürecinin bir parçası hâline geldiklerine değindikleri görülmektedir. Öte yandan öğretmenlerin kolaylaştırıcı rolüne bürünmekte zorlandıkları da anlaşılmakta, felsefe çemberlerinde bilginin kaynağı olma ve yönlendirme rolünden sıyrılmakta zorlandıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde katılımcı öğretmenlerin kolaylaştırıcı rolünü doğru anladıkları ve role ilişkin doğru bir çerçeve çizdikleri ancak bu uygulama aşamasında role uyum sağlamakta zorlandıkları ifade edilebilir. Alan yazında yer alan araştırmalarda da kolaylaştırıcı rolünün benimsenmesinde yaşanan zorluklara değinildiği görülmektedir. Børresen (2013), P4C uygulamasına başlamanın kolay olduğunu ancak zor olanın felsefi soruşturmaları sınıf rutini hâline getirmenin olduğu, bu durumu aşmak için haftada en az bir kez felsefi soruşturmanın yapılması gerektiğini belirtirken, kolaylaştırıcı rolü ile sınıf öğretmenin eski rutinlerine dönmeye meyilli olduklarını vurgulamaktadır. Akkocaoğlu ve Celepoğlu'nun (2013) ilkökul öğretmenlerinin çocuklar için hazırlanan felsefe kitaplarına ilişkin

bakış açılarını ortaya koydukları araştırmalarında, altı ilkökul öğretmeni belirlenen yedi felsefe kitabını analiz etmiştir. Çalışma sonuçta öğretmenlerin, felsefe eğitimine çok daha erken yaşlarda başlanması ve öğretmenlerin bu alanda mutlaka hizmet içi eğitimler almaları gerektiğini önerdikleri anlaşılmıştır. Akkocaoğlu ve Celepoğlu'nun araştırması ile benzerlikler bulunan araştırmada da öğretmenlerin P4C yaklaşımı ve kolaylaştırıcı rolüne hâkimiyet konusunda zorlandıkları bu nedenle bu konuda daha fazla eğitim almaları ve uygulama tecrübesi edinmeleri gerektiği yorumu yapılabilir.

Araştırmada üçüncü araştırma sorusu kapsamında alınan öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlik rolü ile kolaylaştırıcı rolü arasında önemli farklılıklar olduğunu düşündükleri, öğretmenlerin felsefi soruşturmalar sırasında öğrencilerinden yanlış olduğunu düşündükleri çeşitli görüşler duyduklarında öğrencilerini uyarma gereksinimi hissettikleri ancak uyarılmaları gerektiğini düşündükleri ve bu durumlarda kendilerini kontrol etmekte zorlandıkları anlaşılmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin öğretmen rolünderken doğruları söylemeleri ve öğrencilerini yönlendirmeleri gerektiğini düşünürken, kolaylaştırıcı rolünde ise her düşüncemeyi kabul etme ve doğru-yanlış kategorisine sokmaksızın tepkiler vermeleri gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Lipman da çocuklarla felsefe eğitiminde öğretmenlerin çocuklara kendi görüşlerini dayatmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Ventista, 2019; Wartenberg, 2009). Glina (2013), öğretmenlerin sınıflarındaki uzman rolünden ayrılarak, kendilerini de tartışmanın bir parçası olarak düşünme çukuruna girmeleri gerektiğini, aynı zamanda tüm öğrencilerini tartışmaya katmak için teşvik etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca öne sürülen bir görüşte, kolaylaştırıcı rolünün öğretmenlik rolüne göre daha hümanist olduğudur.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de çalışılmış, Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitimi yaklaşımını konu alan ve YÖKSİS Tez sistemine kayıtlı toplamda sekiz tez bulunmaktadır. Yukarıda da belirtilen önemli kazanımlara ulaşılmasını sağlayan böylesi önemli bir alan için oldukça az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasının kaynağında Çocuklar için Felsefe yaklaşımının ülkemizde henüz yeni tanınmakta olan pedagojik bir eğitim yaklaşımı olmasıdır. Bu bağlamda yurtdışındaki Çocuklar için Felsefe çalışmalarına ilişkin konu zenginliğinin yurtçinde bulunmadığı söylenebilir. Tüm bu veriler araştırılmaya ve geliştirilmeye açık olan Çocuklar için Felsefe yöntemini konu alan daha fazla araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir.

Çocuklar için Felsefe Eğitimi yaklaşımı çok sayıda ülkede uygulanmaktadır. Türkiye'de ise yeni yeni tanınır hâle gelmiştir. Ancak P4C eğitimlerinin yüksek ücretleri konuya meraklı öğretmenler için caydırıcı olabilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ücretsiz olarak açacağı P4C eğitimleri uygulamaların yaygınlaşmasında etkili olacaktır. Hizmet içi eğitimlerde ise P4C uygulamalarının erken yaşlardan itibaren yapılması göz önünde bulundurularak her kademe ve her branştan öğretmenin başvurusuna açık bir biçimde geliştirilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır. P4C uygulamaları ile çocuklara farklı bakış açısı kazandırılabilir. Yaklaşımın özgürce fikrini söyleme, karşısındaki saygıyla dinleme gibi çok değerli kazanımlara erişimde etkili olduğu alan yazında yer alan çok sayıda araştırmada vurgulanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı'nca Eğitim 2023 Vizyonu'nda eleştirel düşünme becerisinin altı çizilmektedir. Bu da bize eleştirel düşünme becerisinin gelişimi noktasında etkili bir yaklaşım olan P4C'nin önümüzdeki yıllarda daha önemli bir hâle

gelebileceğini göstermektedir. Konuya bu açıdan bakıldığında, P4C çalışmaları ile öğrencilerin pek çok yönden gelişiminin sağlandığı göz önünde bulundurulursa her kademede bir ders olarak programlara girmesinin çok faydalı olabileceği da önerilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support

Kaynaklar

- Akkocaoğlu Çayır, N., & Akkoyunlu, B. (2016). Çocuklar için Felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(2), 97–133. [CrossRef]
- Akkocaoğlu-Çayır, N. (2015). *Çocuklar için Felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkocaoğlu-Çayır, N., & Celepoğlu, A. (2013). *Views of primary school teachers on philosophy books prepared for children*. 5th World Conference on Educational Sciences (WCES), Italy, Rome.
- Aybek, Ö. (2007). Konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve düzeyine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 43–60.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23–28.
- Birnbacher, D., & Ladwig, B. (2006). *Information philosophie*. Claudia Moser.
- Bleazby, J. (2004). Practicality in philosophy for children. *Critical and Creative Thinking*, 12(2), 33–42.
- Bomia, L., Beluzo, L., Demeester, D., Elander, K., Johnson, M., & Sheldon, B. (1997). *The impact of teaching strategies on intrinsic motivation*. Educational Resources Information Center Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.
- Børresen, B. (2013). Foreword. In I. Monica & B. Glina (Eds.), *Philosophy for with and of children* (ss. 7–11). Cambridge Scholars Publishing.
- Chapman, E. (2002). Alternative approaches to assessing student engagement rates. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 8(13). [CrossRef]
- Çiçek, H. (2017). Felsefeyle çocuk, çocukla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2(4), 51–60.
- Colwell, M. J., & Lindsey, E. (2003). *Preschoolers' emotional competence: Links to pretend and physical play*. Division of Humanities, Arts and Social Sciences. [CrossRef]
- Daniel, M., Lafortune, L., Pallascio, R., & Schleifer, M. (2000). Developmental dynamics of a community of philosophical inquiry in an elementary school mathematics classroom. *Thinking*, 15(1), 2–10.
- Direk, N. (2002). *Küçük prens üzerine düşünmek*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2008). *Filozof çocuk*. Pan Yayıncılık.
- Erdoğan, P. (2018). Çocuklarla felsefe yaklaşımının düşünsel, tarihi ve sosyal temelleri üzerine bir inceleme [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fisher, N., & Happé, F. (2005). A training study of theory of mind and executive function in children with autistic spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35(6), 757–771. [CrossRef]
- Gasparatou, R., & Kamepeza, M. (2012). Introducing philosophy for children (P4C) in kindergarten in Greece. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33(1), 72–82.
- Glina, M. B. (2013) [Introduction] M. B. Glina (Ed.). *Philosophy for with and of children* (ss. 13–15). Cambridge Scholars Publishing.
- Golding, C. (2007). Pragmatism, constructivism and Socratic objectivity: The pragmatist epistemicaim of philosophy for children. In *36th Annual PESA Conference: Creativity, Enterprise and Policy*, Wellington.
- Halpern, D. (1988). Teaching critical thinking for tranfer across domains: Dispositions, skills, structure training and metacognitive monitoring. *Amerikan Psychologist*, 53, 449–455.
- İlhan-Tunç, A. (2017). Çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2(4), 71–91.
- Karakaya, Z. (2006). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 23–35.
- Kefeli, İ. (2011). Felsefe öğretiminde yeni bir model arayışı. *Özne*, 14, 199–210.
- Leng, L. (2020). The role of philosophical inquiry in helping students engage in learning. *Frontiers in Psychology*, 11(11), 449. [CrossRef]
- Liamputtong, P., & Ezzy, D. (2009). *Qualitative research methods* (3rd ed). Oxford University Press.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University.
- Malboeuf-Hurtubise, C., Léger-Goodes, T., Mageau, G. A., Joussemet, M., Herba, C., Chadi, N., Lefrançois, D., Camden, C., Bussières, È. L., Taylor, G., Éthier, M. A., & Gagnon, M. (2021). Philosophy for children and mindfulness during COVID-19: Results from a randomized cluster trial and impact on mental health in elementary school students. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 107(107), 110260. [CrossRef]
- Marashi, S. (2008). Teaching philosophy to children: A new experience in Iran. *Analytic Teaching*, 27(1), 12–15.
- McCall, C. C. (2017). *Düşünmeyi dönüştürmek* (K. Gülenç & N. P. Boyacı, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68–82. [CrossRef]
- Millett, S., & Tapper, A. (2011). Benefits of collaborative philosophical inquiry in schools. *Education Philosophy Theory*, 44, 546–567. [CrossRef]
- Mutlu, B. (2017). Çocuklukta ve çocukça felsefe yapmak. *Çocuk ve Medeniyet*, 2(4), 19–49.
- Öğüt, F. (2019). *Felsefi düşünmenin önemi ve Çocuklar için Felsefe* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Maltepe üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okur, M. (2008). *Çocuklar için Felsefe eğitimi programının altı yaş grubu çocuklarının, atılganlık, işbirliği ve kendini kontrol sosyal becerileri üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Onat-Kocabıyık, O. (2015). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55–66.
- Özkan, B. (2020). Çocuklar için Felsefe neden önemlidir? *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 4(1), 49–61. [CrossRef]
- Pekkarakaş, E. (2020). *Okul öncesi eğitim döneminde Çocuklar için Felsefe eğitiminin öğrencilerin yaratıcılık düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir Demokrasi üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Purkey, W. W., & Novak, J. M. (1996). *Inviting school success: A self-concept approach to teaching, learning and democratic practice*. Wadsworth Publishing, Inc.
- Şavşet, S. (2016). *Sorgulama tabanlı eklektik okul öncesi eğitim etkinliklerinin etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi]. Okan üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shakour-Preece, A., & Juperi, A. (2014). Philosophical inquiry in the Malaysian educational system-reality or fantasy? *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 35(1), 26–38.
- Smith, J. A., & Osbourne, M. (2008). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to methods* (ss. 51–80). SAGE.

- Taş, I. (2017). *Çocuklar için Felsefe eğitimi programının 48–72 aylık çocukların zihin kuramı ve yaratıcılıklarına etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topping, K. J., & Trickey, S. (2007). Collaborative philosophical inquiry for schoolchildren: Cognitive gains at 2-year follow-up. *British Journal of Educational Psychology*, 77(4), 787–796. [CrossRef]
- Uygur, N. (2001). *Felsefenin çağrısı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ventista, O. M. (2019). *An evaluation of the 'philosophy for children' programme: The impact on cognitive and non-cognitive skills* [Unpublished Theses]. Durham University School of Education.
- Wartenberg, T. E. (2009). *Big ideas for little kids: Teaching philosophy through children's literature*. The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Williams-Howe, C. (2016). *How to Raise Critical Thinkers in a World That Desperately Needs Them*. Retrieved from <http://www.parent.com>
- Wittgenstein, L. (2005). *Tractatus logico-philosophicus* (O. Aruoba, Çev.). Metis Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

Purpose: The Philosophy for Children (P4C) approach is defined by Lipman (2001) as a thinking education approach in which philosophical inquiries involving Socratic inquiries are made with children. In P4C, based on an appropriate text, a story, a picture, a video, a news or daily life experiences, children build dialogue, ask questions and discuss concepts, and make evaluations by combining their own experiences with what they read (Direk, 2008). Philosophy for Children is an approach with implementation stages and an evaluation process (Akkocaoğlu-Çayır & Akkoyunlu, 2016). Philosophy for Children education includes not only the constructivist approach in terms of constructing human knowledge but also Socratic inquiry processes within its educational objectives (Golding, 2007). Children are in active discussion with each other during this questioning period and they communicate with the group by actively listening, thinking, generating ideas, asking questions, answering questions, and evaluating with this discussion circle. The questions of this naturally occurring learning environment can spontaneously be posed by the students. Throughout the education, children discover how to think in a deeper and detailed way and realize how to ask more effective questions, and as a result of all these processes, they can develop their questioning skills (Taş, 2017). A philosophical perspective is developed with children during the formed discussion circles, as well as the development of children's thinking skills such as organizing information, evaluating, asking questions, establishing cause-effect relationships, comparing, criticizing, understanding, inferring, making connections between meanings and creating meanings (Fisher, 2005). In studies in the literature, it is observed that children's skills such as attention, reasoning, evaluation, empathy, listening with understanding, and making logical inferences show positive development with philosophical inquiries (Colwell & Lindsey, 2003; McCall, 2017).

Method: The research was carried out in phenomenology design. The aim of the research was effective in the selection of this pattern. It is aimed to reveal the views of the teachers who practice P4C and take the role of facilitator during these practices, by examining in depth their views on the P4C approach and their own facilitator roles. The participant group of the study consists of 15 teachers from different branches who work in the city center of Eskişehir, received training on the P4C approach, and apply this approach in their classes. In the research, a semi-structured interview form consisting of demographic and interview questions was prepared by considering the purpose of the research and the research questions. Then, 15 questions in the form were asked to 15 teachers during face-to-face interviews. Answers to each question were received from all participating teachers. The content analysis technique was used on the raw data obtained by converting the recorded face-to-face interviews into a written text.

Results, Discussion, and Conclusion: In the study, with the first research question, the opinions of the teachers about the P4C approach were taken and analyzed. As a result of the content analysis, three themes were reached in total. These themes are listed as "developmental," "inquiry-based," and "an innovative approach." The definitions expressed by the teachers regarding the approach do not contradict with the literature on the subject and even bear similarities in many ways (Fisher & Happe, 2005; Marashi, 2008; McCall, 2017; Şavşet, 2016).

Within the scope of the second research question, participating teachers were asked to explain in which areas they observed improvement as a result of the application of P4C approach. It was also stated that as a result of the analysis of the teachers' opinions and the application of the P4C approach in the classrooms, the learning and questioning skills of the students increased, and the stimuli that were put forward together with the development of reasoning and comprehension skills were effective in their critical approach to the subjects discussed. McCall (2017) has revealed that they can participate in the dialogue process, reason and produce abstract ideas in one and a half hours as a result of the philosophical investigations carried out with the method called the "Philosophical Inquiry Society," and with appropriate pedagogical methods, the reasoning skills of preschool children are quite has shown that it can be improved. According to Williams-Howe (2016), it is one of the factors that enable children to approach events from the perspective of others and to talk about the feelings of others. In the study, teachers emphasized that philosophical inquiry studies also had a positive effect on students' self-expression skills.

As the third research question in the study, when the themes reached as a result of the views of the participant teachers about the facilitator role they adopted in the P4C practices were evaluated, it was seen that the teachers do not interfere with the discussions with their facilitator role in the philosophy circles, create a democratic inquiry environment, enable the students to express themselves, and are open to learning and investigation. It is understood that they see them as individuals who can become a part of it. On the other hand, it was understood that teachers had difficulties in taking on the role of facilitators, and they stated that they had difficulty in getting out of the role of being the source of knowledge and directing in philosophy circles. When all these data are evaluated, it can be stated that participant teachers understand the role of facilitator correctly and draw a correct framework for the role, but they have difficulty in adapting to the role during this implementation phase.